

PERSONLIGHET OCH IDEOLOGISK VÄNSTER-HÖGERPOSITION

SÖREN HOLMBERG, LENNART WEIBULL
OCH MATTIAS GUNNARSSON

Personlighet går att mäta. Modern psykologi utgår från ett begränsat antal grundläggande mänskliga personlighetsegenskaper. Det är egenskaper som anses varaktiga över tid och består av både tankar (kognitioner) och känslor (emotioner), men också av igenkännbara beteenden. En hög grad av konsensus råder om att vår personlighet bäst beskrivs och sammanfattas i fem övergripande egenskaper. Dessa fem generella personlighetsegenskaper brukar benämnas grad av öppenhet, grad av samvetsgrannhet, grad av utåtriktning, grad av samarbetsvillighet samt grad av emotionell stabilitet. Man talar om fem-faktormodellen eller på engelska *The Big Five Model* (Fahlke och Johansson 2008).

De olika personlighetsegenskaperna utvecklas genom ett komplext samspel mellan ärftliga och miljömässiga faktorer. Stabila anses egenskaperna bli först någon gång i 25 årsåldern. Studier visar att vissa av personlighetsdragen redan kan iakttas och mätas empiriskt hos små barn, och att dessa temperament sedan är bestående genom livet. Forskningen påvisar att några personlighetsdrag troligen har en klar genetisk koppling (Caspi m fl 2005).

Eftersom de olika personlighetsegenskaperna är förhållandevis konstanta över tid kan kunskap om dem användas för att ”förutse” olika beteenden. Psykologiska studier har visat på klara samband mellan de fem personlighetsegenskaperna och exempelvis rökning, alkoholkonsumtion, psykisk ohälsa, och hjärt-kärlsjukdomar (Ozer m fl, Roberts m fl).

Men forskningen har också intresserat sig för sambandet mellan skilda personlighetsdrag och olika samhällsfenomen som politiskt deltagande, politiska åsikter och partival. Undersökningar kring sambandet mellan personlighet och politik är dock än så länge en relativt ny verksamhet och den har hittills mest bedrivits utifrån amerikanskt datamaterial (Hatemi m fl 2011, Mondak m fl 2010, Gerber m fl 2010). Vår tanke är att genomföra en första studie baserad på svenskt material.

Vi fokuserar på frågan om kopplingen mellan personlighet och positionering på den ideologiska vänster-högerakalen. Amerikansk forskning har visat att hög grad av öppenhet har ett samband med vänsteråsikter medan höga grader av emotionell stabilitet och samvetsgrannhet, men också delvis hög grad av utåtriktning, har kopplingar till ideologiska ståndpunkter till höger (Gerber m fl 2010). Frågan är om vi hittar ett liknande mönster i Sverige?

Att vi kan genomföra en analys av detta slag på svenska data beror på att SOM-undersökningarna sedan länge inrymmer ett mått på människors subjektiva placering av sig själva på en femgradig vänster-högerskala. Men också på att SOM-institutet sedan 2009 genomför ett forskningsprojekt benämnt Kultur, hälsa och personlighet som systematiskt mäter fem-faktormodellens olika personlighetsegenskaper.¹

Det operationella mått som används i SOM är baserat på ett frågebatteri som utvecklats av Petter Gustavsson på Karolinska institutet (Gustavsson 2003, 2010). Mätinstrumentets uppbyggnad och träffsäkerhet analyseras närmare i Holmberg och Weibull (2010) som bygger på SOM-studien 2009. Mätningen 2010 gav likvärdiga resultat med 2009 och understryker ytterligare den goda överensstämmelsen mellan SOM:s personlighetsmätningar och resultaten från andra liknande personlighetstest (Gunnarsson 2011).

Vi benämner de fem personlighetsegenskaperna grad av *utåtriktning* med polerna hedoni/extravert och anhedoni/introvert personlighet (underskala till utåtriktad), grad av *anspändhet* mellan egenskaperna lugn/stabil respektive ängslig/orolig (underskala till emotionellt stabil), grad av *empati* med antagonism/misstänksamhet respektive välvilja/hjälpsamhet som motpoler (underskala till samarbetsvillig), grad av *målinriktning* med disciplinerad/pålitlig på ena sidan mot mindre planerad/impulsiv å den andra (underskala till samvetsgrann) samt grad av öppenhet med egenskaperna nyfiken/emotionellt inkännande och jordnära/emotionellt krass som kontraster (underskala till öppenhet).

Samband med vänster-högeråsiikt

Det vore naturligtvis smått sensationellt om de fem olika personlighetsegenskaperna uppvisade mycket starka samband med svenska medborgares ideologiska vänster-högerpositioner. Eftersom subjektiv vänster-högerplacering är den allra starkaste faktor vi har när det gäller att förklara hur svenska väljare röstar skulle det i så fall innebära att delvis medfödda personlighetsegenskaper vore en av de viktigaste faktorerna bakom hur svenskar röstar och hur valen går i Sverige (Oscarsson och Holmberg 2008). Men så är det inte. De fem personlighetsegenskaperna har vissa samband med människors vänster-högeråsikter, men sambanden kan knappast karaktäriseras som starka. Tydligast samband uppvisar egenskapen grad av anspändhet med en korrelation på $-.14$ (r). Svagast samband finner vi för graden av empati ($-.02$). Övriga personlighetsegenskaper har korrelationer däremellan.²

Hur sambanden mer exakt ser ut framgår av tabell 1. Där visar vi hur människor med olika grader av de fem personlighetsegenskaperna placerar sig på vänster-högerskalan. Egenskaperna är rangordnade efter hur starka kopplingarna är till svarspersonernas ideologiska positionering. Högst upp återfinner vi graden av anspändhet och längst ned graden av empati.

Tabell 1 Sambandet mellan olika personlighetsegenskaper och ideologisk position på vänster-högerdimensionen (procent)

	Ideologisk åsikt			Summa procent
	Vänster	Varken/eller	Höger	
Anspändhet				
Låg grad	24	21	55	100
Medel	32	26	42	100
Hög grad	36	27	37	100
Utåtriktning				
Låg grad	35	27	38	100
Medel	31	24	45	100
Hög grad	27	26	47	100
Öppenhet				
Låg grad	25	29	46	100
Medel	32	25	43	100
Hög grad	34	23	43	100
Målinriktning				
Låg grad	31	26	43	100
Medel	33	24	43	100
Hög grad	27	29	44	100
Empati				
Låg grad	31	25	44	100
Medel	34	23	43	100
Hög grad	29	28	43	100

Kommentar: Resultaten kommer från den nationella SOM-studien 2010. De fem personlighetsegenskaperna har mätts via ett instrument med 15 frågor konstruerat av Petter Gustavsson på Karolinska Institutet. Svarspersonernas vänster-högerpositioner har fastslagits med hjälp av en självklassificeringsfråga.

Människor med en hög grad av anspändhet (ängslan) tenderar att relativt sett vara mer vänster (36 procent) än människor med låg grad av anspändhet (24 procent). Och omvänt personer med en låg grad av anspändhet (lugn) är oftare ideologiskt åt höger (55 procent) än personer med hög grad av anspändhet (37 procent). Övriga personlighetsegenskaper har inte lika tydliga kopplingar till vänster-högerplaceringen men vissa svaga mönster kan iakttas. Människor med en hög grad av utåtriktning (extraverta) har en viss tendens att vara ideologiskt åt höger medan människor åt det introverta hållet tenderar att relativt sett vara åsiktsmässigt åt vänster. När det gäller egenskapen öppenhet är mönstret att människor med en hög grad av öppenhet (nyfikenhet) relativt sett lutar åt vänster medan personer med en låg grad av öppenhet (konventionell) svagt lutar åt höger. Personlighetsegenskaperna grad av empati respektive grad av målmedvetenhet har så svaga kopplingar med vänster-högeråsikterna att sambanden inte är statistiskt signifikanta ens på enkel bivariat nivå.

Tabell 2 Regressionsanalyser med fem personlighetsegenskaper som oberoende variabler och subjektiv vänster-högerposition som beroende variabel (b-värden)

	Bivariat regression			Multivariat regression	
	b-värde	Standardfel	R ²	b-värde	Standardfel
Anspändhet	-.25 ***	.05	.02	-.23 ***	.05
Utåtriktning	+.19 *	.06	.01	+.13	.07
Öppenhet	-.11 *	.05	.00	-.16*	.06
Målinriktning	+.04	.05	.00	-.02	.05
Empati	-.03	.05	.00	-.02	.05

Kommentar: Signifikansnivåer = *<.05, **<.01, ***<.001. R²-värdet för den multivariata OLS-regressionen är .03. Personlighetsvariablerna kan variera mellan 1 och 4. Den beroende variabeln är subjektiv vänster-högerposition med fem värden mellan 1 (vänster) och 5 (höger).

Tabell 3 Multivariat regressionsanalys med fem personlighetsegenskaper som oberoende variabler och subjektiv vänster-högeråsiikt som beroende variabel under kontroll för fyra olika sociala grupptillhörigheter (b-värden)

	b-värde	standardfel
Personlighetsegenskaper		
Anspändhet	-.24 ***	.05
Utåtriktning	+.05	.07
Öppenhet	-.28 ***	.06
Målinriktning	-.01	.06
Empati	-.01	.06
Social tillhörighet		
Yrkesgrupp	+.37 ***	.03
Utbildningsnivå	+.06 *	.03
Ålder	-.05 *	.03
Kön	-.13	.07

Kommentar: Signifikansnivåer = *<.05, **<.01, ***<.001. R²-värdet för den multivariata OLS-regressionen är .13. Personlighetsvariablerna kan variera mellan 1 och 4. Yrkesgrupp har värdena 1 för arbetarhem, 2 för tjänstemannahem, 3 för företagarhus/jordbrukarhus och 4 för högre tjänstemannahem. Utbildningsnivån är kodad mellan 1 (=lågutbildade) och 4 (=högutbildade). Åldersvariabeln omfattar fyra grupper från 1 (yngre) till 4 (äldre). På köns-variabeln är kvinnor klassificerade som 1 och män som 2. Vänster-högervariabeln kan variera mellan 1 (=vänster) och 5 (=höger).

När vi prövar om de olika personlighetsegenskaperna har något oberoende samband med människors vänster-högeråsikter efter det att vi tagit hänsyn till effekterna av övriga personlighetsdrag visar det sig att två egenskaper har sådana oberoende effekter. Det gäller mest tydligt graden av anspändhet, men också graden av öppenhet (se tabell 2). Övriga tre personlighetsegenskaper, inklusive graden av målinriktning som har ett signifikant samband på bivariat nivå, uppvisar inga signifikanta oberoende samband med var svarspersonerna står på den ideologiska vänster-högerekalan.

Vårt huvudresultat så här långt är alltså att mer anspända människor tenderar att vara mer ideologiskt vänster medan mer lugna människor snarare lutar åt höger. På ett motsvarande sätt lutar mer nyfikna personer åt att ha vänsteråsikter medan mer konventionella människor har en tendens att vara ideologiskt åt höger. Men ånyo, vi talar inte om några starka samband. Den sammanlagda förklarade variansen när vi tar med alla våra fem personlighetsegenskaper som förklaringsfaktorer till människors vänster-högeråsikter är endast 3 procent ($R^2=0.026$). De båda signifikanta sambanden kvarstår även sedan vi kontrollerat för inverkan av ett antal kända socioekonomiska faktorer som vi vet brukar ha en koppling till hur människor placerar sig på vänster-högerekalan (Oscarsson och Holmberg 2008). De sociala variabler vi tagit med i kontrollen är kön, ålder, utbildningsnivå och yrkesgrupp. Regressionsresultaten i tabell 3 visar att effektkoefficienterna för graden av anspändhet respektive för graden av öppenhet fortsätter att vara klart signifikanta i den utvidgade prövningen när också de olika sociala variablerna inkluderas i testmodellen.

Bland de sociala variablerna uppvisar ålder, utbildningsnivå och yrkesgruppstillhörighet också självständiga signifikanta samband efter det att övriga variabler kontrollerats, inklusive personlighetsegenskaperna. Yngre människor och personer med arbetaryrken tenderar att vara något mer åt vänster oberoende av personlighetsdrag. På ett motsvarande sätt har äldre personer och människor som tillhör övermedelklassen eller är företagare, en tendens att luta något åt höger ideologiskt – och det oavsett personlighetsegenskaper.

Personlighet spelar roll

Den mest omfattande amerikanska studien när det gäller kopplingen mellan personlighetsdrag och ideologiska vänster-högerattityder får fram resultat som är mycket lika våra (Gerber m fl 2010). Gradens av öppenhet respektive gradens av anspändhet har i USA precis som i Sverige – efter kontroller för liknande sociala variabler – en självständig koppling till var människor tenderar att stå på vänster-högerekalan. Och sambanden ser likadana ut – ju mer öppen desto mer vänster respektive ju mer anspänd desto mer vänster.

I den amerikanska studien är dessutom effekterna av ytterligare två personlighetsegenskaper självständigt signifikanta, vilket de inte är i Sverige även om mönstret på sambanden är desamma. De egenskaperna är gradens av målinriktning (ju mer målinriktad desto mer höger) och gradens av utåtriktning (ju mer extravert desto mer

höger). Att sambanden för dessa båda egenskaper uppnår en signifikant nivå i USA kan till en del bero på att den amerikanska studien rymmer hela 12 400 personer. Den svenska SOM-undersökningen omfattar enbart cirka 1 500 personer. Svaga samband blir lättare statistiskt signifikanta i större undersökningsmaterial. En annan trolig förklaring är att de amerikanska studierna använder ett något annorlunda instrument att mäta personligheten på och att vi därför inte får full överensstämmelse i resultaten.

En personlighetsegenskap uppvisar inget signifikant samband med vänster-högeråsikt, varken i USA eller i Sverige. Den egenskapen är graden av empati.

Likheten i resultaten från USA och Sverige antyder att vi är någonting på spåret. Personlighet tycks spela en roll för ideologiskt-politiska ställningstaganden. Betydelsen är dock inte på något sätt dramatisk. Effekterna är svaga. Men det intressant är att de finns och att de verkar även sedan andra relevanta omständigheter kontrollerats. Människors vänster-högeråsikter är inte bara bestämda av sociologiska och politiska faktorer. Psykologiska delvis medfödda faktorer spelar också en roll. En liten roll, men dock en roll.

Noter

- ¹ Projektet är finansierat av Sten A Olssons forskningsstiftelse och gäller mätningar åren 2009 till 2011.
- ² Korrelationerna är +.08 för graden av utåtriktning (signifikant på .01), +.05 för graden av öppenhet (signifikant på .05), +.02 för graden av målmedvetenhet (ej signifikant). Korrelationen för graden av anspändhet (-.14) är signifikant på .01-nivån. Korrelationen för graden av empati (-.02) är inte signifikant.

Referenser

- Caspi, A., Roberts, B. W., Shiner, R. (2005). Personality development. *Annual Review of Psychology*, 56, 453-484
- Fahlke, Claudia och Johansson, Per Magnus (2008) *Personlighetspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Gerber, Alan, Huber, Gregory, Doherty, David, Dowling, Conor and Ha, Shang (2010) Personality and Political Attitudes: Relationships across Issue Domains and Political Culture. *American Political Science Review* 104: 111-133.
- Gunnarsson, Mattias (2011) *Validering av instrumentet för mätning av personlighetsegenskaper i SOM-undersökningen 2010*. Göteborg: SOM-institutet.
- Gustavsson, Petter m fl (2003) Measurement invariance of personality traits from a five-factor model perspective: multi-group confirmatory factor analyses of the HP5 inventory. *Scandinavian Journal of Psychology* 49. 459-467.

- Gustavsson, Petter (2010) *Test av HP5i modeller i SOM-student*. Stockholm: Karolinska institutet.
- Hatemi, Peter et al (2011) A Genome-Wide Analysis of Liberal and Conservative Political Attitudes. *The Journal of Politics* 73: 227-285.
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (2010) Människans fem personlighetsegenskaper. I Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Nordiskt ljus*. Göteborg: SOM-institutet.
- Mondak, Jeffery, Hibbing, Matthew, Canache, Damarys, Seligson, Mitchell and Anderson, Mary (2010) Personality and Civic Engagement: An Integrative Framework for the Study of Trait Effects on Political Behavior. *American Political Science Review* 104: 85-110.
- Ozer, D, J., javascript:void(0); Benet-Martínez, V. (2006). Personality and the prediction of consequential outcomes. *Annual Review of Psychology*, 57, 401 -421.
- Roberts, B. W., Kuncel, N., Shiner, R., N., Caspi, A., & Goldberg, L. R. (2007). The power of personality: The comparative validity of personality traits, socio-economic status, and cognitive ability for predicting important life outcomes. *Perspectives in Psychological Science*, 2, 313-345.

